

CAPUT II.

IN QUIBUS HOMINIBUS IMMEDIATE EXISTAT EX NATURA REI POTESTAS ILÆ CONDENDI LEGES HUMANAS.

1. *Rationes dubitandi.* — Ratio dubitandi est, quia vel est in singulis, vel in omnibus, seu in tota collectione eorum. Primum dici non potest, quia neque omnes sunt aliorum superiores, neque ex natura rei aliqui habent hanc potestatem magis quam alii, quia non est major ratio de his quam de illis. Secundum etiam non videtur posse dici: tum quia alias omnes leges manantes ab hac potestate essent communes omnibus hominibus; tum etiam quia non apparet a quo possit tota hominum multitudo habere hanc potestatem, quia non ab ipsis hominibus, quia dare non possunt quod non habent: neque etiam a Deo, quia alias non posset illa potestas mutari: sed necessario manere deberet in tota hominum communitate, quatenus perpetua successione durat. Sicut quia Deus contulit potestatem spiritualem Petro, necessario in illo vel successoribus ejus durat, nec potest per homines immutari.

2. *Prima sententia.* — Circa hanc questionem solet referri opinio aliquorum canonistarum dicentium hanc potestatem ex natura rei esse in aliquo supremo principe, cui a Deo collata est, et per successionem durare debet semper in aliquo. Citatur Glossa in cap. *Denique* 7, q. 1. Sed ibi solum dicit filium regis jure esse regem, quod longe diversum est, nec dici illum successionis modum perpetuo in hominibus fuisse. Citatur etiam Glossa in cap. *Quoniam*, d. 10, quatenus ait imperatorem a solo Deo habere potestatem. Sed ibi per illam exclusivam *solum* intendit dicere non habere a Papa, non vero quod non habeat ab hominibus: nam ibid. ait imperatorem fieri ab exercitu juxta antiquum morem, cujus fit mentio in cap. *Legimus*, d. 93. Itaque hæc opinio neque auctoritatem habet neque fundamentum, ut magis ex sequentibus patebit.

3. *Sententia auctoris.* — *Quam potestatem habuit Adamus in posteros.* — Dicendum ergo est hanc potestatem ex sola rei natura in nullo singulari homine existere, sed in hominum collectione. Conclusio est communis et certa; sumitur ex D. Thoma, q. 90, art. 3, ad 2, et q. 97, art. 3, ad 3, quatenus sentit principem habere potestatem ferendi legem, quam in illum

transtulit communitas, ut habent etiam et fiantur leges civiles, l. 4, ff. de Constit. Principum l. 2, § *Novissime*, ff. de Origin. juris; tradunt late Castro, lib. 1 de Lege pœnali, capit. 1, § *Postquam*; Soto, lib. 4 de Justit., quæst. 1, art. 3, et videri etiam potest lib. 4 de Justit., q. 2, art. 1 et 2; Ledesm. 2 p. quarti, q. 18, art. 3, dub. 10; Covarr. in Practicis, cap. 4, concl. 4; Navarr. in cap. *Novit*, de Judiciis, notab. 3, n. 119. Ratio prioris partis evidens est, quæ in principio est tacta, quia ex natura rei omnes homines nascuntur liberi, et ideo nullus habet jurisdictionem politicam in alium, sicut nec dominium: neque est ulla ratio cur hoc tribuatur ex natura rei his respectu illorum potius quam e converso. Solum posset quispiam dicere Adamum in principio creationis ex natura rei habuisse primatum, et consequenter imperium in omnes homines, et ita potuisse ab illo derivari, vel per naturalem originem primogenitorum, vel pro voluntate ipsius Adæ. Sic enim dixit Chrysostomus homil. 34 in primam ad Corinth., ex uno Adamo omnes homines formatos et procreatos esse, ut significaretur subordinatio ad unum principem. Verumtamen ex vi solius creationis et originis naturalis solum colligi potest habuisse Adamum potestatem œconomicam, non politicam; habuit enim potestatem in uxorem, et postea patriam potestatem in filios quoadmum emancipati non fuerunt; potuit etiam discursu temporis habere famulos et completam familiam, et in ea plenam potestatem, quæ œconomica appellatur. Postquam autem cœperunt familiæ multiplicari, et separari singuli homines, qui erant capita singularum familiarum, habebant eandem potestatem circa suam familiam. Potestas autem politica non cœpit donec plures familiæ in unam communitatem perfectam congregari cœperunt. Unde, sicut illa communitas non cœpit per creationem Adæ, nec per solam voluntatem ejus, sed omnium qui in illa conveniunt, ita non possumus cum fundamento dicere Adamum ex natura rei habuisse primatum politicum in illa communitate: ex nullis enim principiis naturalibus id colligi potest, quia ex vi solius juris naturæ non est debitum progenitori, ut etiam sit rex suæ posteritatis. Quod si ex principiis naturæ hoc non colligitur, non possumus cum fundamento dicere Deum speciali dono aut providentia dedisse illi hanc potestatem, quia nullam de hoc habemus revelationem, nec Scripturæ sacræ testimonium. Ad quod etiam facit quod capite præcedenti ex Augustino no-

tavimus, Deum non dixisse *faciamus hominem* ut præsit hominibus, sed cæteris animantibus: potestas ergo dominandi seu regendi politice homines nulli homini in particulari data est immediate a Deo.

4. *Duplex consideratio hominum multitudinis.* — Hinc facile concluditur altera pars assertionis, nimirum, potestatem hanc ex vi solius juris naturæ esse in hominum communitate. Probatur, quia est in hominibus, ut probatum est, et non in singulis vel in aliquo determinate, ut etiam est ostensum: ergo in collectione; est enim sufficiens partitio. Ut autem hoc melius intelligatur, advertendum est multitudinem hominum duobus modis considerari; primo solum ut est aggregatum quoddam sine ullo ordine, vel unione physica, vel morali, quomodo non efficiunt unum quid nec physice nec moraliter: et ideo non sunt proprie unum corpus politicum, ac proinde non indigent uno capite aut principe. Quapropter in eis consideratis hoc modo nondum intelligitur hæc potestas proprie ac formaliter, sed ad summum quasi radicaliter. Alio ergo modo consideranda est hominum multitudo, quatenus speciali voluntate seu communi consensu in unum corpus politicum congregantur uno societatis vinculo, et ut mutuo se juvent in ordine ad unum finem politicum, quomodo efficiunt unum corpus mysticum, quod moraliter dici potest per se unum: illudque consequenter indiget uno capite. In tali ergo communitate, ut sic, est hæc potestas ex natura rei, ita ut non sit in hominum potestate ita congregari et impedire hanc potestatem. Unde si fingamus homines utrumque velle, scilicet, ita congregari veluti sub conditione ut non manerent subjecti huic potestati, esset repugnantia, et ideo nihil efficerent. Quia sine gubernatione politica vel ordine ad illam non potest intelligi unum corpus politicum: tum quia hæc unitas magna ex parte insurgit ex subjectione ad idem regimen, et ad aliquam communem et superiorem potestatem: tum etiam quia alias corpus illud non posset dirigi ad unum finem et commune bonum; et ideo naturali rationi repugnat dari congregationem humanam quæ per modum unius corporis politici uniatur, et non habere aliquam potestatem communem cui singuli de communitate parere teneantur; ideoque si illa potestas non sit in aliqua persona determinate, necesse est ut in tota communitate existat.

5. His vero addendum est hanc potestatem non ita esse ex natura rei in multitudine ho-

minum, ut necessario sit una numero in tota specie, seu in tota collectione hominum existentium in universo orbe. Quia necessarium non est ad conservationem aut bonum naturæ ut omnes homines ita congregentur in una politica communitate, imo vix erat id possibile, et multo minus erat expediens. Dixit enim Aristoteles, 6 Polit., cap. 4, civitatem nimis copiosam difficile gubernari recte: difficilius ergo regnum si nimis amplum sit: multo ergo difficilius totum universum, loquendo de civili gubernatione: unde mihi verisimilius est vel nunquam vel brevissimo tempore fuisse hanc potestatem hoc modo in tota hominum collectione, sed paulo post mundi creationem cœpisse homines dividi in varias respublicas, et in singulis fuisse hanc potestatem distinctam. Unde Augustinus, 15 de Civit., cap. 8, colligit ex Genes. 4 ante diluvium Caim fuisse primum qui proprium regnum et rempublicam construxit, et lib. 16, cap. 4, addit post diluvium fuisse Nembroth, ex Genes. 10, nam Caim fuit primus qui divisit communitatem perfectam separando se a familia paterna; idemque postea fuit Nembroth respectu Noe.

6. *Jura gentium quomodo introducta.* — Atque hinc tandem concluditur potestatem hanc ferendi leges humanas proprias et particulares (quas civiles vocamus, tanquam ordinatas ad regimen unius communitatis perfectæ), hanc (inquam) potestatem nunquam fuisse unam et eandem in totam hominum universitatem: sed ita fuisse per communitatem divisam, sicut ipsæ communitates instituebantur et dividebantur: unde etiam concluditur non fuisse hanc potestatem civilem (saltem ante Christi adventum) in uno particulari homine respectu totius universitatis, quia neque omnes homines aliquando convenerunt ad illam conferendam alicui principi supra totum universum: neque scimus Deum illam contulisse alicui; nam maxime id poterat de Adamo cogitari de quo tamen jam id exclusimus. Nec denique aliquis unquam per bellum vel alio simili modo talem potestatem sibi comparavit, ut ex historiis constat: quid vero dicendum sit post Christi adventum in sequenti libro dicam. Per hæc autem non excluditur quod supra de jure gentium dicebamus: imo potius inde confirmatur: nam licet universalitas hominum non fuerit congregata in unum corpus politicum, sed in varias communitates divisa fuerit; nihilominus ut illæ communitates sese mutuo juvare, et inter se in justitia et pace conservari possent (quod ad bonum universi necessarium

erat), oportuit ut aliqua communia jura quasi communi fœdere et consensione inter se observarent: et hæc sunt quæ appellantur jura gentium, quæ magis traditione et consuetudine quam constitutione aliqua introducta sunt, ut diximus: et hoc est duplex illud jus proprium et commune, quod distinguit Cajus in l. *Omnes populi*, ff. de Justitia et jure.

CAPUT III.

AN POTESTAS FERENDI LEGES HUMANAS SIT DATA HOMINIBUS IMMEDIATE A DEO UT AUCTORE NATURÆ.

1. *Ratio dubitandi.* — Ratio dubitandi esse potest, quia ex dictis sequi videtur a singulis hominibus per proprium eorum consensum derivari hanc potestatem in totam communitatem ex eis coactam: nam idem est principium talis potestatis et ipsius communitatis in qua residet: sed ipsa communitas coalescit, medio consensu et voluntate singulorum: ergo ab eisdem etiam voluntatibus manat potestas. Major patet, quia posita communitate, sequitur hæc potestas; sed qui dat formam dat consequentia ad formam: ergo qui est proximus auctor talis communitatis videtur etiam esse auctor et collator potestatis ejus. In contrarium vero est, quia priusquam homines in unum corpus politicum congregentur, hæc potestas non est in singulis, nec totaliter, nec partialiter: imo nec in ipsa rudi (ut sic dicam) collectione vel aggregato hominum existit, ut capite præcedenti declaratum est: ergo nunquam potest hæc potestas provenire immediate ab ipsis hominibus.

2. *Communis et vera sententia.* — In hac re communis sententia videtur esse hanc potestatem dari immediate a Deo ut auctore naturæ, ita ut homines quasi disponant materiam et efficiant subjectum capax hujus potestatis, Deus autem quasi tribuat formam dando hanc potestatem. Ita indicat Cajetanus, t. 1 Opusc., tract. 2, de Potestate Papæ, parte 2, cap. 10, ad 2 confirmationem, et Covar. c. 1 Practic. quæst.; latius Victor. in Relect. propria de hac potestate; Soto, libro 4 de Justitia, q. 2, a. 1; et potest suaderi, quia, ut antea dicebam, supposita voluntate hominum conveniendi in una politica communitate, non est in potestate eorum impedire hanc jurisdictionem: ergo signum est proxime non provenire ex eorum voluntatibus quasi ex propria causa efficienti. Sicut in matrimonio recte colligimus virum

esse caput mulieris ex dono ipsius auctoris naturæ, et non ex voluntate uxoris, quia licet ipsi voluntate sua matrimonium contrahant, tamen si matrimonium contrahant hanc superioritatem impedire non possunt. Confirmatur ex Paulo ad Romanos 3 dicente: *Non est potestas nisi a Deo, et qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit*: ergo etiam hæc potestas est a Deo; ergo est immediate ab ipso Deo, quia a nullo alio prius seu immediatius est.

3. *Actus potestatis legislatoris.* — Declaratur secundo, quia hæc potestas habet plures actus qui videntur excedere humanam facultatem, prout est in singulis hominibus: ergo signum est non esse ab illis, sed a Deo. Primus actus est punitio malefactorum, etiam usque ad mortem: nam cum solus Deus sit dominus vitæ, solus ipse videtur potuisse dare hanc potestatem: et ideo dixit Augustinus lib. de Natura boni, cap. 32: *Nocentium potestas non est, nisi a Deo*. Secundus actus est constituere in materia aliqua medium virtutis necessarium ad honestatem ejus. Tertio, cum hoc statu conjunctus est effectus obligandi in conscientia, ut infra videbimus, quod maxime videtur pertinere ad divinam potestatem. Quartus est vindicare injurias singulorum, cum alioqui scriptum sit: *Mihi vindicta, et ego retribuam*, dicit Dominus, Roman. 12. Ergo signum est hanc potestatem esse divinam, alioqui potuissent homines alium modum vindicandi injurias usurpare, quod est contra naturalem justitiam.

4. In hac sententia unum est certum et clarum; aliud vero aliqua explicatione indiget. Primum est hanc potestatem esse a Deo ut a primo et principali auctore. Hæc enim videtur clara sententia Pauli, et sufficienter probari rationibus factis: et præterea, quia potestas hæc est aliquid in rerum natura, et sive sit res physica, sive moralis, est simpliciter res bona, et magnæ æstimationis ac necessitatis ad bonam consuetudinem humanæ naturæ; ergo necessario manare debet ab ejus auctore. Denique, quia illi qui hac potestate utuntur in humana communitate Dei ministri sunt; ergo potestatem a Deo acceptam administrant: est ergo Deus auctor non solum præcipuus, sed etiam proprius hujus potestatis. Alterum vero explicatione indigens, est, quomodo Deus dicatur immediate conferre hanc potestatem.

5. *Potestas prædicta quomodo datur a Deo.* — Circa quod breviter dico primo, hanc potestatem dari a Deo per modum proprietatis consequentis naturam, eo modo quo dando

formam dat consequentiam ad formam. Probatur primo, quia Deus non dat hanc potestatem per specialem actionem vel concessionem a creatione distinctam; alias de tali concessionem deberet per revelationem constare, quod falsum esse constat: alioqui non esset talis potestas naturalis; ergo datur ut proprietas consequens naturam, nimirum, medio dictamine rationis naturalis ostendentis Deum sufficienter providisse humano generi, et consequenter illi dedisse potestatem ad suam conservationem et convenientem gubernationem necessariam.

6. *Potestas prædicta quando resultat.* — Secundo, assero hanc potestatem non resultare in humana natura, donec homines in unam communitatem perfectam congregentur et politice uniantur. Probatur, quia hæc potestas non est in singulis hominibus divisim sumptis, nec in collectione vel multitudine eorum quasi confuse et sine ordine et unione membrorum in unum corpus; ergo prius est tale corpus politicum constitui quam sit in hominibus talis potestas, quia prius esse debet subjectum potestatis quam potestas ipsa, saltem ordine naturæ. Semel autem constituto illo corpore, statim ex vi rationis naturalis est in illo hæc potestas: ergo recte intelligitur esse per modum proprietatis resultantis ex tali corpore mystico jam constituto in tali esse, et non aliter. Quocirca sicut homo, eo ipso quod creatur et habet usum rationis, habet potestatem in seipsum et in suas facultates et membra ad eorum usum, et ea ratione est naturaliter liber, id est, non servus sed dominus suarum actionum, ita corpus politicum hominum, eo ipso quod suo modo producit, habet potestatem et regimen sui ipsius, et consequenter habet etiam potestatem super membra sua, et peculiare dominium in illa. Atque eadem proportionem, sicut libertas data est unicuique homini ab auctore naturæ, non tamen sine interventu causæ proximæ, seu parentis a quo producit: ita hæc potestas datur communitati hominum ab auctore naturæ, non tamen sine interventu voluntatum et consensuum hominum, ex quibus talis communitas perfecta congregata est. Tamen, sicut in priori exemplo voluntas parentis solum est necessaria ad generandum, non tamen requiritur specialis voluntas dandi filio libertatem, aut alias facultates naturales, quæ per se non pendent ab speciali voluntate generantis, sed naturaliter consequuntur: ita in præsentem voluntas hominum solum est necessaria ut unam communi-

tatem perfectam componant; ut autem illa communitas habeat prædictam potestatem, non est necessaria specialis voluntas hominum, sed ex natura rei consequitur et ex providentia auctoris naturæ, et in hoc sensu recte dicitur ab ipso immediate collata.

7. *Prædicta potestas non est immutabilis.* — Tertio, addo, licet hæc potestas sit veluti proprietas naturalis perfectæ communitatis hominum, ut talis est, nihilominus non esse in ea immutabiliter, sed per consensum ipsiusmet communitatis, vel per aliam justam viam posse illa privari et in alium transferri: hoc satis constat ex usu, et ex sequentibus illationibus amplius explicabitur. Nunc ostenditur ex adducto exemplo seu proportionem ad aliud: nam libertas a servitute proprietas est naturalis hominis, et ideo dici solet esse de jure naturæ, et nihilominus per propriam voluntatem potest se homo illa privare, vel etiam ex justa causa illa privari, et in servitutem redigi: ergo simili modo communitas humana perfecta, licet ex natura rei libera sit, et potestatem in se habeat, potest aliquo modo ex prædictis illa privari: unde considerari licet quod, licet proprietates physicæ manantes a natura soleant esse immutabiles naturaliter, nihilominus hæc proprietates quasi morales, quæ sunt veluti dominia seu jura, mutari possunt per contrariam voluntatem, quamvis a natura sint accepta: sicut interdum etiam proprietates physicæ, quæ contrarium habent, vel pendent a dispositionibus habentibus contrarium, mutationi obnoxie sunt, ut constat.

8. Secundo, declaratur idem ex convenientia aliqua, et alia differentia inter hanc potestatem et illam quæ est ex speciali institutione divina, ut est, verbi gratia, potestas Pontificis: nam hæc potestas licet a Christo sit data tali personæ rite electæ, ipsemet Pontifex potest, si voluerit, illam renuntiare, se illa spoliando, saltem acceptante Ecclesia, ut nunc suppono; in hoc ergo est aliqua convenientia, quia etiam communitas hominum, licet a Deo habuerit potestatem, potest se illa spoliare, si velit. Est tamen differentia in modo; tum quia Pontifex semel electus non potest ab universis hominibus ob quæcumque causam privari sua potestate vel dignitate invitus, sed tantum a Christo, qui illam dedit: respública autem potest interdum ex justa causa privari sua libertate per coactionem, ut per justum bellum: tum etiam quia Pontificis potestas non potest ita mutari, ut ab una persona in aliquam communitatem transferatur: quia non est in po-

testate hominum monarchicum regimen in Ecclesia mutare: communitas autem humana potest suam jurisdictionem transferre in unam personam, vel in aliam communitatem, ut patebit. Est ergo hæc potestas non solum mutabilis, sed etiam mutabilior, magisque a voluntatibus hominum pendens. Tertio potest reddi ratio hujus differentiae, quia ea quæ sunt ex institutione speciali pendent a voluntate instituentis, quæ ab inferioribus mutari non potest: hæc autem potestas non est ab institutione, sed a natura, et ideo eo modo datur quo est conveniens naturæ rationali secundum rectam rationem et prudentiam: ratio autem naturalis dicitur non esse necessarium, imo nec conveniens tali naturæ habere hanc potestatem immutabilem in tota communitate: vix enim potest illa sic sumpta, et nulla determinatione adjuncta vel mutatione facta, illa uti: ergo ita datur a natura et ejus auctore ut possit in ea mutatio fieri, prout communi bono magis fuerit expediens.

CAPUT IV.

COROLLARIA EX SUPERIORI DOCTRINA.

1. *Monarchicum optimum regimen.* — Ex dictis in superiori capite possumus aliqua inferre quæ ad omnia dicenda magnam lucem afferent. Primum est, quod licet hæc potestas absolute sit de jure naturæ, determinatio ejus ad certum modum potestatis et regiminis est ex arbitrio humano. Declaratur: nam (juxta doctrinam Platonis in Dialogo civili, seu de regno, et in libris de Repub., et Aristotelis 3 Polit., cap. 5, et 8 Ethic., cap. 10) triplex est politica gubernatio simplex: monarchia, id est, per unum caput; aristocratia, id est, per paucos et optimos; democratia, id est, per plures et plebeios. Ex quibus confici possunt varii modi gubernationis mixtæ, seu compositæ ex illis simplicibus per participationem vel omnium vel duorum ex illis. De quibus videri potest fuse et optime Bellarmin., lib. 1 de Summo Pontifice, a principio per nonnulla capita. Stando ergo in jure naturali non coguntur homines eligere determinate unum ex his modis gubernationis: quia licet inter eos monarchia sit melior, ut Aristoteles late ostendit, et colligi potest ex gubernatione et providentia totius universi, quam oportet esse optimam, et inde conclusit Aristoteles 12 Metaph. in fine, esse monarchiam, dicens: *Unus ergo Princeps.* Idemque ostendit exemplum Christi Do-

mini in institutione et gubernatione suæ Ecclesiæ: ac denique id etiam suadet frequentior usus omnium nationum: licet hoc (inquam) ita sit, nihilominus alii modi gubernandi non sunt mali, sed possunt esse boni et utiles, ideoque ex pura lege naturæ non coguntur homines habere hanc potestatem in uno, vel in pluribus, vel in collectione omnium; ergo hæc determinatio necessario fieri debet arbitrio humano: et ita etiam constat experientia magnam esse in hoc varietatem: nam alicubi est monarchia, et raro est simplex, quia supposita fragilitate, ignorantia et malitia hominum, regulariter expedit aliquid admiscere ex communi gubernatione, quæ per plures fit, quæ etiam est major vel minor juxta varias consuetudines et judicia hominum: pendet ergo tota hæc res ex humano consilio et arbitrio. Intellegendum igitur est singulos homines ex natura rei habere partialiter (ut sic dicam) virtutem ad componendam seu efficiendam communitatem perfectam: eo autem ipso quod illam componunt, resultat in tota illa hæc potestas: nihilominus tamen jus naturæ non obligat, ut vel per ipsam totam communitatem immediate exerceatur, vel in ipsa semper maneat: imo quia moraliter difficillimum esset ita fieri (esset enim infinita confusio et morositas, si suffragiis omnium leges essent conditæ), ideo statim determinatur hæc potestas ab hominibus ad aliquem ex prædictis modis gubernationis, quia non possunt alii excogitari, ut facile consideranti patebit.

2. *Potestas civilis quando manat a communitate.* — Potestas ex natura rei est immediate in communitate; primus titulus regni potestatis est immediate a Deo. — Secundo, sequitur ex dictis potestatem civilem, quoties in uno homine vel principe reperitur, legitimo ac ordinario jure, a populo et communitate manasse, vel proxime, vel remote, nec posse aliter haberi, ut justa sit. Hæc est sententia communis jurisperitorum in l. 1, ff. de Const. Princip., et in l. 2, ff. de Orig. jur. Ex quibus juribus id etiam habetur. Idem Panor. et alii Canonistæ in cap. *Per venerabilem*, Qui filii sint legitimi. Idem D. Thomas, q. 90, art. 3, et q. 97, Cajetan. citato opusc. de Potestate Papæ, part. 2, cap. 2 et 10, Victor. in propria Relectione de hac re, et alii allegati. Ratio ex dictis est, quia hæc potestas ex natura rei est immediate in communitate; ergo ut juste incipiat esse in aliqua persona tanquam in supremo principe, necesse est ut ex consensu communitatis illi tribuatur. Deinde explicatur

a sufficienti partium enumeratione: nam hæc potestas potest intelligi data regibus immediate ab ipso Deo, sed hoc licet aliquando sit factum, ut in Saul et Davide, tamen illud fuit extraordinarium, et supernaturale quoad modum: juxta communem autem et ordinariam providentiam non ita fit, quia homines, juxta naturæ ordinem, non revelationibus sed naturali ratione reguntur in his quæ civilia sunt: neque obstat quod Scriptura interdum dicit, Deum dare regna et mutare suo nutu, Daniel 4; et Isai. 45 dicitur Cyrus a Deo constitutus Rex: unde Joan. 19 dixit Christus: *Non haberes in me potestatem ullam, nisi tibi datum esset desuper*: in his enim solum significatur hæc omnia non fieri sine speciali providentia Dei, vel ordinantis, vel permittentis, ut dixit Augustinus tract. 6 in Joan., et 22 contra Faustum, cap. 74. Hoc tamen non excludit quin per homines fiant, sicut alii effectus omnes, qui fiunt per causas secundas, principaliter tribuuntur providentiæ Dei.

3. *Secundus titulus regni potestatis, successio hæreditaria.* — Secundo, potest hæc potestas esse in rege per successionem hæreditariam, et ita existimant nonnulli juristæ a principio fuisse; sed recte alii advertunt successionem necessario supponere dominium vel potestatem in eo cui succeditur, et ideo necessario deveniendum esse ad aliquem qui alteri non successerit, quia non proceditur in infinitum. De illo ergo primo inquirimus unde habuerit regnum et potestatem, quia non habet a se jure naturæ: ergo successio non potest esse prima radix hujus potestatis in rege. Quapropter necesse est ut primus habuerit potestatem supremam immediate a republica: successores autem illius ab illa habeant mediate et radicaliter: et quia res transit ad successorem cum suo onere, conditiones illæ cum quibus primus rex a republica regnum accepit ad successores transeunt, ita ut cum eisdem oneribus regnum habeant.

4. *Tertius titulus regni potestatis, bellum justum.* — Tertius titulus regni potestatis esse solet bellum, quod oportet esse justum, ut verum titulum et dominium conferat. Et hinc multi existimant in principio introducta esse regna per tyrannidem potius quam per veram potestatem, ut videre licet in Alvaro Pelagio lib. 1 de Planctu Ecclesiæ, cap. 41; Driedo lib. 1 de Liber. Christ., cap. 15; Petro Bert. in tract. de Orig. juris, q. 1; quando ergo regnum per solam vim injustam possidetur, non est vera potestas legislativa in rege: fieri

autem potest ut successu temporis populus consentiat et admittat talem principatum, et tunc reducatur potestas ad populi traditionem et donationem. Interdum autem contingere potest ut respublica antea non subjecta regi per justum bellum subjiciatur; illud autem semper est quasi per accidens in poenam aliqujus delicti, et tunc ipsa tenetur parere et consentire subjectioni, atque ita etiam ille modus quodammodo includit consensum reipublicæ, vel exhibitum, vel debitum: quantum hic præcipue loquimur de hac potestate quatenus per se introduci potest et dari uni homini. Ac denique si quis recte consideret, quando hæc subjectio fit per justum bellum ad unum regem, jam supponitur in eo potestas regia per quam possit tale bellum indicere, et illa solum est veluti justa extensio regni; ergo semper reducenda est hæc potestas regia ad aliquem qui non per bellum, sed per justam electionem, vel populi consensionem illam comparaverit: ergo a sufficienti divisione recte concluditur potestatem hanc a republica ad principem manasse.

5. *Potestas regia formaliter, ut talis, est de jure humano.* — Objici vero potest, quia hinc sequitur potestatem regiam esse ex solo jure humano, quod videtur contra modum loquendi Scripturæ: *per me reges regnant*, Proverb. 8, et ad Rom. 13: *Minister enim Dei est*, etc. Item sequitur regnum esse supra regem, quia illi dedit potestatem: unde ulterius fit posse, si velit, illum deponere vel mutare, quod omnino falsum est. Propter hæc Victor. supra sentit absolute dicendam esse potestatem regiam de jure divino et a Deo datam, supposita electione hominum. Contrarium vero docent Bertrand. et Driedo supra, et Castro lib. de Lege pœnal. cap. 1; et sine dubio hoc verum est si loquamur formaliter de potestate regia, quatenus talis est et in uno homine existit: nam potestas hæc gubernativa politice secundum se considerata, sine dubio est ex Deo, ut dixi; tamen esse in hoc homine est ex donatione ipsius reipublicæ, ut ostensum est: ergo sub ea ratione est de jure humano: item quod regimen talis reipublicæ vel provinciæ sit monarchicum, est ex hominum institutione, ut supra ostensum est: ergo et principatus ipse est ab hominibus. Cujus etiam signum est, quia juxta pactum vel conventionem factam inter regnum et regem, ejus potestas major vel minor existit: ergo est ab hominibus, simpliciter loquendo.

6. Divina autem Scriptura duo significat in